

מטרתה של עבודה זו, היא לבחון את סוגיית ייצוגן של מפלגות ארציות במועצות הרשויות המקומיות בישראל. לצורך כך, בחרנו את תוצאות הבחירות לעיריית תל אביב- יפו בשלוש מערכות הבחירות האחרונות- שנערכו בשנים 2003, 2008 ו- 2013. חלקה הראשון של העבודה יציג את תמונת המצב שנוצרה כתוצאה מכל אחת ממערכות הבחירות, תוך התמקדות בשיעור הקולות שקיבלו המפלגות הארציות בהן. ננסה לאתר מגמות ותופעות בולטות העולות מן הנתונים. לאחר מכן, בחלק השני, ננתח תופעות ומגמות אלו, נציג את סיבותיהן והשלכותיהן. בחלק השלישי נציג עמדה, המבוססת על מחקרים, בנוגע לשאלת ייצוגן של מפלגות ארציות בפוליטיקה המקומית. החלק הרביעי והאחרון הוא חלק הסיכום.

תמונת מצב של הבחירות בעיר

תמונת מצב של תוצאות הבחירות למועצת העיר, מבחינת המפלגות הארציות: בבחירות בשנת 2003, מפלגת מרצ זכתה ב- 14.66 אחוז מהקולות הכשרים; הליכוד- 9.63 אחוזים; ש"ס- 9.12 אחוזים; יהדות התורה- 5.87 אחוזים; שינוי- 4.91 אחוזים; והמפד"ל- 3.43 אחוזים. שיעור כל הקולות שהוענקו למפלגות ארציות בבחירות הינו- 32.97 אחוז.¹

בבחירות בשנת 2008, מפלגת מרצ זכתה ב- 7.82 אחוזים מהקולות הכשרים; הליכוד- 6.34 אחוזים; ש"ס- 6.01 אחוזים; והמפד"ל ויהדות התורה (רצו במשותף)- 7.04 אחוזים. שיעור כל הקולות שהוענקו למפלגות הארציות בבחירות אלו הינו- 27.21 אחוז.²

בבחירות בשנת 2013, מפלגת מרצ זכתה ב- 16.31 אחוזים מהקולות הכשרים; הליכוד- 3.97 אחוזים; ש"ס, הבית היהודי (לשעבר המפד"ל) ויהדות התורה (רצו במשותף)- 9.21 אחוזים; ויש עתיד- 2.6 אחוזים. שיעור כל הקולות שהוענקו למפלגות הארציות בבחירות אלו הינו- 32.09 אחוז.³

¹ אתר 'הארץ', "תוצאות הבחירות לרשויות המקומיות לפי שמות היישובים (ע-ת)". 28.10.2003. זמין ב- <http://www.haaretz.co.il/misc/1.920149>

² אתר משרד הפנים. "תוצאות בחירות ונבחרים 2008 למועצת הרשות ולראש הרשות". 11.11.2008. זמין ב- <http://rashoyot.moin.gov.il/Handlers/ShowDocument.ashx?id=28802&m=d>

³ אתר משרד הפנים. " תוצאות הבחירות למועצת הרשות 2013". 22.10.2013. זמין ב- <http://rashoyot.moin.gov.il/Handlers/ShowDocument.ashx?id=52877&m=d>

מבחינת המגמה הכללית, אנו רואים ירידה מסוימת בשיעור הייצוג של מפלגות ארציות במועצת העירייה ב- 2008 ואז חזרה ב- 2013 לאותו שיעור כמעט שהיה ב- 2003. ירידה ועלייה אלו היו בסביבות ה-5 אחוזים, כך שקשה לטעון כאן למגמה מובהקת.

מבחינת הופעתן והיעלמותן של מפלגות, בולטת היעלמותה של מפלגת שינוי ב-2008 (לאחר שנמחקה מהכנסת ב- 2006) והופעתה של מפלגת יש עתיד ב- 2013 (לאחר שבתחילת אותה שנה נבחרה לראשונה לכנסת). תופעה בולטת נוספת היא היחלשותן והתמוזגותן ההדרגתית (כדי להימנע מהיעלמות) של שלוש המפלגות הדתיות- ש"ס, יהדות התורה והמפד"ל. כמו כן, ראוייה לציון היחלשותה הניכרת של מפלגת הליכוד (שהייתה חלשה מלכתחילה, במיוחד בהשוואה לכוחה בכנסת ובממשלה) ואובדן כשני שלישים משיעור הקולות.

ניתוח

על כל פנים, התמונה הכללית העולה היא של חולשת המפלגות הארציות אל מול עצמתן של הרשימות העצמאיות במועצת עיריית בתל אביב-יפו. ראש השנים לאורך השנים האמורות גם הוא מועמד עצמאי, שלא שייך למפלגה ארצית (רון חולדאי). במערכות הבחירות הנידונות, המפלגות העצמאיות זכו ב- 67.03 עד 72.79 אחוז מכלל הקולות, לעומת 27.21 עד 32.97 אחוז למפלגות הארציות. לפי בריכטה⁴, מעמדן של הרשימות העצמאיות הולך ועולה בשלטון המקומי. כאשר משווים בין רשויות מקומיות שונות, נראה כי למצבה הסוציו-אקונומי של הרשות יש תפקיד מסביר מכריע בכך: "ככל שהמצב החברתי-כלכלי של הרשות היה טוב יותר, כך גדל מספר הרשימות העצמאיות המתמודדות במסגרת הרשות, וכן גדל גם ייצוגן במועצת הרשות. הרשימות העצמאיות מוסיפות אפוא להצליח ביישובים המשגשגים והמבוססים ביותר"⁵. העיר תל-אביב יפו, על אוכלוסייתה המגוונת, ממוקמת באשכול 8 (מתוך עשרה אשכולות, כאשר אשכול 10 הוא בעל רמת החיים הגבוהה ביותר) במדד החברתי- כלכלי של הרשויות המקומיות (הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, המועצות המקומיות והעיריות, לפי סדר עולה של המדד החברתי-כלכלי, דירוג

⁴ בריכטה, אברהם. "הדומיננטיות של הרשימות העצמאיות בשלטון המקומי בישראל". *מדינה וחברה*, 5, 1, 2005, עמ' 977-983.

⁵ שם, ע' 279.